

Notatka ze spotkania zespołu ds. ustalenia zasad udostępniania materiałów drukowanych
niewidomym i niedowidzącym, MKiDN, 20 września 2012

Spotkanie, zgodnie z zapraszającym mailem Macieja Dydo, naczelnika Wydziału Prawa Autorskiego Departamentu Własności Intelektualnej i Mediów MKiDN, miało bardzo wstępny charakter. Zarówno lista członków zespołu, jak i katalog spraw, którymi zespół będzie się zajmował nie mają charakteru zamkniętego.

Punktem wyjścia do dyskusji był zapis Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, art. 33¹. *Wolno korzystać z już rozpowszechnionych utworów dla dobra osób niepełnosprawnych, jeżeli to korzystanie odnosi się bezpośrednio do ich upośledzenia, nie ma zarobkowego charakteru i jest podejmowane w rozmiarze wynikającym z natury upośledzenia.*

Naczelnik Dydo uznał, że w Polsce nie ma przeszkód legislacyjnych, żeby osobom z niesprawnością wzroku udostępniać publikacje, przeszkody mają charakter techniczny i organizacyjny. Wśród głównych zadań przyszłego zespołu wymienił zdefiniowanie problemów z dostępnością publikacji oraz wypracowanie modeli dostępności tekstów.

Zagadnienia, nad którymi ma pracować zespół, znalazły się także w Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (obecnie w zamrażarce legislacyjnej, w oczekiwaniu na przyjęcie Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju (do 2030 r.) i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (do 2020 r.)).

Przed dwoma laty zostało podpisane Memorandum of Understanding on access to work by people with print disabilities (dalej używam skrótu MOU), ale w Polsce nie poszły za nim konkretne działania. Tymczasem osoby niepełnosprawne kierują zażalenia w sprawie niedostępności materiałów drukowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich, który z kolei adresuje zapytania do Polskiej Izby Książki i Izby Wydawców Prasy. Z inicjatywy PIK, IWP oraz Polskiego Związku Niewidomych odbyło się dzisiejsze spotkanie.

Przedstawicielka PZN wyjaśniła, że obecnie osoby niewidome nie mogą korzystać z płatnych e-publicacji z oferty największych dostawców (wyświetlają teksty jako grafikę, która nie jest odczytywana przez screen readery). Żeby skorzystać ze zbiorów drukowanych poddają je skanowaniu i zapisują jako pliki tekstowe, aby potem odczytać je screen readerem, co jest procedurą absurdalną wobec faktu, że dziś każda drukowana publikacja miała na jakimś etapie formę cyfrową.

Przedstawiciele PIK i IWP jednogłośnie zadeklarowali, że są za udostępnianiem tekstów książek i prasy w otwartych formatach osobom niewidomym, ale nie stworzą sami i nie sfinansują stworzenia platformy, na której te teksty mogłyby być gromadzone i udostępniane w sposób nie zagrażający ekonomicznym interesom wydawców. W obu wypowiedziach pojawił się wątek „zaufanego pośrednika”, instytucji, która swoim doświadczeniem i prestiżem zagwarantuje bezpieczeństwo plików z jednej strony oraz rzetelne statystyki wykorzystania tak udostępnianych tekstów z drugiej strony (istotne z punktu widzenia potencjalnych reklamodawców).

Z wypowiedzi przedstawicieli wydawców wynikało dość jasno, że oczekują przyjęcia roli „zaufanego pośrednika” przez Bibliotekę Narodową. Przedstawicielka Biblioteki Narodowej podkreśliła, że dla takiego rozwiązania konieczne jest stworzenie odrębnego modelu biznesowego.

Słuszna uwaga o charakterze ogólnym: jeżeli będziemy projektowali rozwiązania wyłącznie dla osób niepełnosprawnych – zawsze będą się wydawać drogie. Myślimy w kategoriach rozwiązań uniwersalnych. Niskopodłogowe i głośnomówiące autobusy są gigantycznym ułatwieniem dla niepełnosprawnych, ale służą wszystkim (zwróciła na to uwagę Monika Cieniewska, dyrektor Centralnej Bibliotek PZN, przypominając jednocześnie konferencję *Dostępność. Projektowanie uniwersalne*, zorganizowaną przez Biuro Pełnomocnika ds. osób niepełnosprawnych w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej)

Ustalenia:

- poszukujemy rozwiązań niewymagających zmian legislacyjnych,
- MKiDN zbada, jak MOU jest realizowane w innych krajach europejskich, jakie przyjęto modele pośrednictwa między wydawcami i odbiorcami treści, opracuje również formalne ramy działania zespołu (zarządzenie),
- Polski Związek Niewidomych określi problemy osób niewidomych z dostępem do tekstów,
- przedstawiciele wydawców zbadają sposoby zabezpieczania tekstów oraz modele udostępniania zbiorów osobom niepełnosprawnym w innych krajach,
- wszyscy uczestnicy spotkania zastanowią się nad rozszerzeniem/zawężeniem listy członków zespołu oraz listy zagadnień, którymi zespół ma się zajmować (deadline: 25 września, do końca dnia).

Co z tego wynika dla bibliotek akademickich:

- zespół chce korzystać z doświadczeń bibliotek w udostępnianiu tekstów, głównie literatury naukowej (stwierdzenie o dość ogólnym charakterze, sposoby korzystania nie zostały określone),
- być może pojawi się szerzej wątek bibliotek cyfrowych (tym razem tylko wzmiankowany) i dostępności ich zbiorów dla screen readerów; możliwość odczytu z ekranu zeskanowanych zbiorów jest tu zależna od jakości OCR, żadnej biblioteki nie stać na ręczną korektę OCR, szczególnie przy masowej digitalizacji.

Kolejne spotkanie: 8 października, 12.00.

Anna Wołodko